

the teacher of the system of postgraduate education by means of ICT; application of benchmarking tools; the introduction of acmeological technologies in the undercurrent period; creation and active use of virtual forms of methodological work as focal points of the information and communication environment; leadership of experimental work of general educational institutions.

Originality. *The scientific and methodical measures for the implementation of organizational and pedagogical conditions are presented. This is a series of training seminars, on-line learning, creative discussions and exercises, acmeological training, and others. Author's online educational club «Pedagogical Exclusive» was developed. The purpose of the Club is to help and provide teachers with the process of self-realization at the professional and personal levels, revealing the creative and personal potential of the scientist. Briefly describes the contents of the acmeological practice. The forms and methods concerning application in practice of teachers of benchmarking tools are presented. The importance of the teacher's web portfolio is outlined. The leadership of experimental work of schools as areas of teacher's professional and pedagogical self-realization is singled out.*

Conclusion. *Experimental work on the research problem at the formative stage was aimed at the implementation of pedagogical measures aimed at the effectiveness of the teacher's professional-pedagogical self-realization of the system of postgraduate education by means of ICT. Prospects for further research – holding a general-summary stage of experimental work on the research problem.*

Key words: *acmeologic workshop; benchmarking technologies; teacher of postgraduate pedagogical education system; web portfolio; information and communication technologies; scientific and methodological support; vocational and pedagogical self-realization; forming stage.*

*Одержано редакцією 03.11.2017
Прийнято до публікації 15.11.2017*

УДК 378.147 (045)

НІНОВА Тетяна Степанівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
початкової освіти, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького,
Україна

e-mail: ninova@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. *Розглянуто питання необхідності вдосконалення педагогічної підготовки майбутніх учителів до діяльності в галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів. Проведено аналіз понять «готовність до діяльності», «готовність майбутніх учителів до екологічної освіти і виховання молодших школярів». Установлено найважливіші складники у структурі готовності майбутніх педагогів, які необхідні вчителю початкової школи для ефективної діяльності в галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів. Визначено педагогічні вміння й сучасні професійні функції, якими повинен оволодіти майбутній учитель для такого виду діяльності.*

Ключові слова: *готовність до діяльності; готовність майбутніх учителів до екологічної освіти і виховання молодших школярів; структурні компоненти готовності; педагогічні вміння; професійні функції педагога; система екологічних знань; екологічна свідомість і культура вчителя.*

Постановка проблеми. *Сучасний рівень екологічної безпеки суспільства пов'язаний із рівнем освіченості, культури і вихованості його членів. Формування*

екологічної культури є важливою соціальною, педагогічною й загальнолюдською проблемою. Особливої актуальності вона набуває в сучасному світі при впровадженні освіти сталого розвитку, переосмислення відносин у системі «природа – людина – суспільство» і пошуку способів їх гармонізації. У цьому контексті актуальною є проблема професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів із формування в них готовності до діяльності в галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів.

Аналіз літератури з проблем професійно-педагогічної підготовки вчителів дозволив установити взаємозв'язок діяльності вчителів у галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів із процесом їхньої підготовки та станом готовності до її здійснення. Слід зазначити, що феномен готовності є предметом вивчення, як педагогів, так і психологів. Перші акцентують увагу на виявленні чинників і умов, дидактичних і виховних засобів, що дають змогу керувати становленням і розвитком майбутнього вчителя початкової школи. Психологи орієнтуються на встановлення характеру зв'язків і залежностей між станом готовності й ефективністю діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Питання професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів і формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності у своїх роботах розглядають О. Абдулліна, А. Алексюк, Я. Болубаш, В. Бондар, Б. Гершунський, С. Гончаренко, К. Дурай-Новакова, В. Євдокимов, М. Євтух, І. Зязюн, З. Левчук, О. Міщенко, В. Сластьонін, В. Щербина та інші вчені.

Аналіз досліджень засвідчує різноманітність підходів щодо тлумачення кола понять результативності процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів до екологічної освіти і виховання учнів. Так, один із найбільш прийнятих є підхід, відповідно до якого метою і результатом підготовки є формування «готовності до діяльності». У наукових дослідженнях існують різні трактування поняття «готовність до діяльності», що зумовлено розбіжністю наукових підходів і специфікою того виду діяльності, що був об'єктом наукового аналізу.

Можна умовно виділити такі етапи становлення поняття «готовність до діяльності». На першому етапі (кінець XIX – початок XX ст.) її вивчали у зв'язку з проникненням у психічні процеси людини. Саме в цей період склалося розуміння поняття «готовності» як настанови. Другий етап – дослідження готовності як певного феномена стійкості людини до зовнішніх і внутрішніх впливів. Таке розуміння зумовлене інтенсивним дослідженням нейрофізичних механізмів регуляції та саморегуляції поведінки людей. Третій етап вивчення поняття «готовності» пов'язаний із дослідженнями в галузі теорії діяльності. З 70-х років нашого століття проблема готовності набуває свого розвитку у зв'язку з дослідженнями підготовки педагогів у закладах вищої освіти (І. Зязюн, Е. Карпова, Н. Кічук, Н. Кузьміна, А. Ліненко, Л. Міщик, Г. Нагорна, Л. Хомич та інші), формуванням готовності до певного виду педагогічної діяльності (І. Вужина, Н. Волкова, Т. Жаровцева, С. Литвиненко, Г. Троцько, О. Шпак та інші), особистісного становлення майбутніх педагогів (І. Богданова, І. Гавриш, Л. Кондрашова, О. Пехота, В. Чайка). На сучасному етапі готовність розглядають у поєднанні з поняттям «компетентність», не замінюючи, однак, ці поняття одним (Н. Сластьонін, Н. Кузьміна, Т. Садова, Ю. Сенько).

Розуміння професійної готовності характеризує: ступінь оволодіння діяльністю (стан і процес); рівень розвитку професійно значущих властивостей особистості (її відносин, настанов, певних якостей); результат професійної підготовки, що стосується і підготовки до педагогічної діяльності.

Основною тенденцією вивчення готовності до педагогічної діяльності є розгляд цієї якості як важливого багаторівневого особистісного утворення. Нам здаються

важливими дослідження структури професійної готовності як цілісного утворення, що виникає внаслідок певного досвіду людини і ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у даному виді професійної діяльності.

Мета дослідження: визначення сутності поняття «професійної готовності майбутніх вчителів до екологічної освіти і виховання молодших школярів», його структурних компонентів, що необхідні для ефективної діяльності в означеній галузі.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні процесу формування готовності до діяльності мають місце два підходи: 1) аналітичний, функціональний, що передбачає виявлення і структурування властивостей, які безпосередньо значущі для даної сфери професійної праці; 2) особистісний, цілісний, що передбачає вивчення готовності до професійної діяльності як комплексу інтегрованих, але різнорідних властивостей, які розміщуються за їх місцем і функціями у структурі особистості, індивідуально-особистісного самовираження вчителя.

У своїх дослідженнях ми орієнтуємося в більшій мірі на другий, більш цілісний підхід у дослідженні готовності до педагогічної діяльності. Принципові підходи до визначення змісту професійної підготовки вчителя викладені у працях В. Беспалько, В. Загвязинського, І. Зверева, В. Ільїна, Л. Кондрашової, Н. Краєвського, Н. Кузьміної, А. Линенко, О. Мороза, О. Сластьоніної, В. Сластьоніна, М. Шкіля.

Існують різні підходи щодо поняття «готовність до діяльності». А. Ліненко вважає, що готовність є цілісне утворення, яке характеризує емоційно-когнітивну і вольову мобільність суб'єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування [1]. О. Пехота бачить «готовність» як складноструктуроване утворення, яке забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного професійного саморозвитку майбутнього вчителя [2, с. 216]. Г. Троцько визначає «готовність майбутніх педагогів до виховної діяльності» як цілісне, складне, особистісне утворення, що забезпечує високий рівень педагогічної діяльності й охоплює професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, уміння долати труднощі, оцінювати наслідки своєї праці, професійно самоудосконалюватися [3, с. 15]. С. Гончаренко [4] дає таке формулювання поняття «професійна готовність студента» – це інтегративна особистісна якість і істотна передумова ефективної діяльності фахівця після закінчення закладу вищої освіти. Учений зазначає, що професійна готовність є складним психологічним утворенням і включає в себе мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінковий компоненти. В авторських визначеннях «готовність» виступає як результатом професійно-педагогічної підготовки (С. Литвиненко), так і умовою й регулятором успішної професійної діяльності (І. Гавриш).

Однак, незважаючи на різноманітний концептуальний підхід, усі дослідники розглядають готовність як фундаментальну умову успішного виконання майбутнім фахівцем будь-якого виду діяльності.

Зміст і структура готовності особистості до діяльності обумовлюється внутрішніми і зовнішніми умовами, до числа яких слід віднести конкретні умови, у яких здійснюється діяльність, вимогами, якими зумовлюється певна діяльність і психічними особливостями, що притаманні даній особистості. Під «готовністю до діяльності» ми будемо розуміти складне, інтегроване, системне, особистісне утворення (потенціальну якість особистості), яка виникає в результаті підготовки і певного досвіду, ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні її мотивів і потреб та проявляється в конкретних діях.

Теорію й практику екологічної освіти і виховання у вищій школі в Україні досліджують учені Л. Білик, Ю. Бойчук, Н. Демешкант, Н. Лисенко, Л. Лук'янова, В. Онопрієнко, Ю. Пелех, Н. Рідей, Т. Саєнко, С. Совгіра, Г. Сорокіна, Г. Тарасенко,

В. Червонецький та ін. І. Костицька вивчає проблему екологічної освіти в педагогічній теорії та практиці роботи шкіл України.

Щодо розуміння сутності готовності студента вишу до екологічної освіти і виховання учнів існують різні погляди. У працях «готовність» визначається як соціальна і професійна позиція вчителя, яка включає: широкий світогляд, розуміння особистої відповідальності й громадянського обов'язку, соціальну активність, громадянську відповідальність у ставленні до природи, стійкі природничонаукові і природоохоронні інтереси, інтелектуальну активність і потребу в екологічній самоосвіті, мотиваційно-цілісне ставлення до екологічної освіти і виховання учнів, зацікавленість педагогічною працею, спостережливість, естетичне сприйняття, організаційні здібності.

При провідному стані еколого-професійних інтересів студентів, усі елементи їх предметних відношень узаємопов'язані один з одним, мають велику спрямованість до цілого, працюючи при цьому на створення певної внутрішньої цілісності особистості. У відповідності до цього формування готовності студентів до екологічної освіти і виховання учнів міцно поєднане з новим рівнем цілісності, гармонії особистості майбутнього педагога як складником екологічної культури. Складниками готовності майбутніх учителів початкової школи до екологічної освіти і виховання молодших школярів виділяють певні вміння, які необхідні в педагогічній діяльності вчителя і вбачають необхідність формування в них системи екологічних і психолого-педагогічних знань, що пов'язані зі здійсненням екологічної освіти і виховання учнів.

У структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до розв'язання завдань екологічної освіти і виховання учнів на основі проведеного дослідження, аналізу діяльності вчителів у даній галузі виховання, ми виділили найважливіші складники, які необхідні майбутньому вчителю початкової школи для ефективної діяльності в галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів: 1) екологічна культура вчителя, у відповідності до якої формується його ставлення, позиція у справі формування екологічної культури учнів; 2) система філософських, психологічно-педагогічних, методичних знань про процес і методи формування особистості учнів і такого важливого компонента – екологічної культури; 3) система природничонаукових і екологічних знань студентів; 4) володіння вміннями організації цілісного процесу виховання й формування екологічної культури молодших школярів.

Таке співвідношення компонентів, на нашу думку, відображає структуру особистості вчителя-професіонала, і дає можливість з'ясувати компоненти і показники його готовності до екологічної освіти і виховання учнів.

Для здійснення екологічної освіти і виховання молодших школярів майбутній учитель, передусім повинен бути глибоко переконаний у високому гуманістичному сенсі екологічно відповідного природокористування. Він повинен усвідомлювати свої соціальні позиції, функції, призначення своєї професії в системі формування в молодших школярів екологічної культури. Майбутній учитель має бути переконаний у особистій ролі щодо формування екологічно грамотної й вихованої дитини. Особиста екологічна освіченість учителя є регулятором його стосунків із природою й своєрідною домінантою професійної діяльності в галузі охорони і збереження довкілля. Якщо вчитель усвідомлює, що він є провідним носієм екологічних знань, ставлень до природи, активним організатором роботи з підвищення рівня екологічної грамотності учнів, тоді можливо передбачити результативність даної діяльності.

Тому, характеризуючи систему якостей, необхідно відмітити, що основним компонентом готовності майбутніх учителів початкової школи до екологічної освіти і виховання учнів є особисте соціально-моральне ставлення майбутнього вчителя до навколишнього світу, тобто його рівень екологічної свідомості й культури [5].

Екологізація дисциплін у закладах вищої освіти відбувається шляхом уведення екологічного матеріалу в деякі теми лекцій, семінарів, лабораторних і практичних занять. Наукові дослідження вказують, що цілеспрямоване включення у програму системи лекцій про принципи, мету, завдання екологічної освіти і виховання населення, а також розроблення спеціальних курсів з екологічною орієнтацією відповідно спеціалізації, суттєво впливає на рівень готовності вчителя до екологічної діяльності. У той самий час дослідженнями А. Колишкіної [6] встановлено, що майже 50 % учителів ототожнюють екологічне і природоохоронне виховання і лише 15 % учителів розуміють, що результатом екологічної освіти і виховання молодших школярів є формування засад екологічної культури.

Щоб зрозуміти, які педагогічні знання й уміння повинен засвоїти майбутній учитель початкової школи, необхідно торкнутися розуміння сутності його педагогічної діяльності. Істотне значення має сформованість поняттєвого і термінологічного апаратів, формування й розвиток природничонаукових і екологічних понять у процесі навчання. Правильно сформовані поняття об'єктивно відображають наукову картину світу, тому важливо відібрати загально-екологічні і спеціальні екологічні поняття, які об'єктивно відображають взаємодію між людиною і довкіллям, формують екологічне мислення й екологічне сприйняття світу.

Узагальнюючи результати досліджень із питань екологічної підготовки студентів уважаємо, що потрібно ввести у фундамент підготовки майбутніх учителів початкової школи таку систему екологічних знань: знання законів екології, які найбільш повно пояснюють реальні взаємозв'язки окремих об'єктів у природі, екологічну картину світу, процеси взаємодії компонентів природних систем у світі живої й неживої природи, соціально-економічну обумовленість взаємодії суспільства і природи, залежність здоров'я людини від екологічного стану середовища. У цю систему повинні ввійти світоглядні знання, що необхідні для розв'язання проблем захисту природного середовища. У розв'язанні питання підготовки майбутніх учителів початкової школи до екологічної освіти і виховання учнів ми виходимо з того, що науковий матеріал, який засвоюється майбутнім учителем, повинен виконувати в його педагогічній діяльності інструментальну функцію, тобто виступати в ролі засобу «інструментального» впливу на особистість учня, яка формується.

Для здійснення екологічної освіти і виховання учнів майбутній учитель початкової школи повинен оволодіти певними педагогічними вміннями для такого виду діяльності. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив установити, що сутність поняття «уміння» по різному трактують, оскільки вкладають у його розуміння різний зміст [7]. Так, С. Гончаренко зазначає, що «набуток умінь є складним процесом аналітико-синтетичної діяльності кори великих півкуль головного мозку, в ході якого створюються і закріплюються асоціації між завданням, необхідними для його виконання, знаннями та застосуванням знань на практиці. Формування вмінь проходить кілька стадій. Спочатку – ознайомлення з умінням, усвідомлення його смислу, потім початкове оволодіння ним. Нарешті, самостійне й дедалі точніше виконання практичних завдань. Учений визначає вміння як здатність належно виконувати певні дії, засновані на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок» [4, с. 338].

Більшість авторів співвідносять уміння з визначеним видом діяльності особистості, розглядають їх як визначену сукупність інтелектуальних і практичних дій, взаємозв'язаних і виконуваних у визначеній послідовності.

Виділяють системи «наскрізних» або інтегрованих умінь, які є складниками всіх інших груп умінь, серед яких організаційні, інформаційні, уміння спілкуватися з учнями, керувати їхньою діяльністю. Класифікують цілий ряд умінь, які пов'язані з

виконанням різноманітних форм педагогічної діяльності – конструктивні, організаційні, комунікативні. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити основні педагогічні вміння, які необхідно сформувавши в майбутніх учителів початкової школи для успішної діяльності в екологічній освіті і вихованні учнів:

1. Гностичні: вміння, що пов'язані з вивченням природних комплексів, вміння здійснювати екологічним самовихованням, відбирати екологічно важливу наукову інформацію, а також вміння вивчати екологічну освіченість і вихованість молодших школярів, складати характеристику учня за рівнем розвитку екологічної культури, прогнозувати можливості формування в нього екологічної свідомості.

2. Проектувальні: містять вміння планувати, складати програми екологічної освіти і виховання учнів на матеріалі навчальних предметів початкової школи, формувати мету уроку і курсу навчання, найближчу і перспективну мету, складати систему необхідних дій впливу на учня, складати плани організації й проведення класних і позакласних занять екологічного спрямування.

3. Дидактичні: вміння опрацювати сучасну наукову інформацію і будувати на цій основі зміст навчальних занять, застосовувати ефективні, відповідні віку дитини форми і методи навчання

4. Комунікативні: вміння педагогічного спілкування, співпраці з учнями, зацікавленість новими формами і методами роботи екологічного змісту, налагодження спільної творчої діяльності, стимулювання самостійності й пізнавальної активності учнів.

5. Організаційні: вміння організувати конкретні форми екологічної освіти (екскурсії, конференції, диспути, дидактичні ігри, лабораторно-практичні заняття, проектну діяльність).

6. Рефлексивні: вміння, що включають досвід організації своєї екологічної самоосвіти і діяльності, оцінювання своєї готовності до роботи з екологічної освіти і виховання молодших школярів.

Набуті майбутніми вчителями початкової школи знання й вміння обумовлюють оволодіння вчителем педагогічною технологією. Готовність до педагогічної діяльності в галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів зумовлюється рівнем набутих знань, оволодіння вчителем компонентами педагогічної техніки і досконалим оволодінням педагогічною технологією. У той самий час, успішність реалізації педагогічної технології залежить від володіння педагогічною технікою як своєрідним інструментом професійної діяльності. Отже, педагогічна технологія забезпечує організацію освітнього процесу, а педагогічна техніка – його практичну реалізацію.

Підготовка вчителів до екологічної освіти і виховання молодших школярів є двоєдиним процесом із засвоєння наукових знань і вмінь з усіх аспектів взаємодії природи і суспільства, процесом формування готовності вчителів розв'язувати сучасні завдання екологічної освіти і виховання учнів. Майбутній учитель початкової школи повинен бути здатним виконувати у своїй діяльності такі важливі функції:

- а) методологічну: формує в майбутнього вчителя системний підхід до розгляду взаємозв'язків між природою і суспільством, осмислення цілісності природи та її ролі в життєдіяльності людини, що є теоретичною базою для формування в учнів наукового світогляду, відображає систему поглядів і переконань про картину світу і місце людини в ній;
- б) міжпредметну: виражається в тому, що міжпредметні зв'язки допомагають у розумінні екологічних зв'язків із позиції системного підходу в пізнанні природи, показують лінії інтеграції екологічних ідей і понять з іншими науками і предметами;
- в) пізнавально-інформаційну: характеризується розширенням, поглибленням, актуалізацією екологічних знань шляхом включення перетворюваних ефектів:

інформаційних (зміна обсягу екологічної інформації, логічного викладу матеріалу), синтезуючих (формування цілісності знань шляхом перекодування екологічної інформації, зміни індуктивного викладу на дедуктивний), генеруючих (посилення окремих уявлень учителів про комплекс екологічних знань, що відображають взаємозв'язки між суспільством і природою; виявлення в системі уявлень учителів провідних екологічних ідей і взаємозв'язків, які змінюються при розгляді варіативності понять, різних поглядів на екологічні проблеми та їх розв'язання), проблемно-стимулюючих (дія на мотиваційну й емоційну сфери дитини, створення інформаційно-пізнавальних протиріч для зміщення уявлень про межі знань про природу свого краю, місцевості, країни);

- г) мотиваційно-перетворювальну: полягає у формуванні мотивів розуміння цінності й єдності природи, удосконалення особистої компетентності в галузі екології, уміння формувати в учнів почуття відповідальності за збереження природи, знань про способи діяльності, що спрямовані на збереження довкілля; творчої зміни видів діяльності вчителя з екологічної освіти і виховання молодших школярів, розвитку професійної майстерності майбутнього вчителя початкової школи;
- д) прогностичну: відображає розуміння майбутнім учителем початкової школи наслідків глобальних екологічних проблем сучасності, застосування різних засобів впливу і керівництво діяльністю молодших школярів зі збереження довкілля, формування в них валеологічних основ здорового способу життя, дотримання правил поведінки у природному середовищі.

Рівень готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності в галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів визначається рівнем їхнього професіоналізму, творчої активності, відповідального ставлення до своєї роботи та її наслідків.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз щодо педагогічної підготовки майбутніх учителів до екологічної освіти і виховання молодших школярів, аналіз функцій їхньої діяльності дає можливість розробити дидактичні умови з формування готовності майбутніх учителів до екологічної діяльності у школі, удосконалити існуючу систему психолого-педагогічної підготовки, яка все ще спрямована на теоретичне осмислення сутності освітнього процесу загальноосвітньої школи і в якій не приділяється належної уваги розвитку комплексу професійно значущих якостей і властивостей особистості, системності й наступності в розвитку готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в галузі екологічної освіти і виховання молодших школярів упродовж всіх етапів підготовки майбутніх учителів.

Список використаних джерел

1. Линенко А. Ф. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності / А. Ф. Линенко // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 125–132.
2. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.04 – теория и методика профессионального образования / Елена Николаевна Пехота. – Киев, 1997. – 401 с.
3. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Г. В. Троцько. – Київ, 1997. – 54 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські береги, 2011. – 552 с.
5. Тарасенко Г. С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : монографія / Г. С. Тарасенко. – Черкаси : Вертикаль, 2006. – 308 с.
6. Колишкіна А. Аналіз готовності вчителів початкових класів до формування екологічно доцільної поведінки школярів / А. Колишкіна // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – 2016. – № 4 (58) – С. 287–294.

7. Довга Т. М. Трансформація проблеми вміння вчитись та її відображення в навчальній літературі з педагогіки / Т. М. Довга // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 121(1). – С. 136-140. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_121%281%29_34
8. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності : сутність і взаємозв'язок / Т. А. Садова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/331/84/>
9. Совгіра С. В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / С. В. Совгіра ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 40 с.
10. Вербиненко Ю. Професійна готовність до педагогічної діяльності / Ю. Вербиненко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/Professional.pdf>
11. Шикіна Ю. О. Готовність майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів / Ю. О. Шикіна // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 4. – С. 392–400. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_4_49

References

1. Lynenko, A. F. (1995). Readiness of future teachers for pedagogical activity. *Pedahohika i psykholohiya (Pedagogy and psychology)*, 1, 125–132 (in Ukr.)
2. Pekhota, O. N. (1997). *Individualization of vocational and pedagogical teacher training*: dissertation of the doctor of pedagogical sciences. Kyiv (in Ukr.)
3. Trotsko, G. V. (1997). *Theoretical and methodological bases of students' training for educational activities in higher pedagogical educational institutions*: author's abstract. dis ... doc. pedagogical sciences. Kyiv (in Ukr.)
4. Goncharenko, S. U. (2011). *Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary*. Rivne (in Ukr.)
5. Tarasenko, G. S. (2006). *Interrelation of aesthetic and ecological preparation of a teacher in the system of vocational education*: monograph. Cherkassy: Vertical (in Ukr.)
6. Kolyshkina, A. (2016). Analysis of the readiness of primary school teachers to formulate environmentally adversible behavior of schoolchildren. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi: naukovyy zhurnal (Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: scientific journal)*, 4 (58), 287–294 (in Ukr.)
7. Dovha, T. M. (2013). Transformation of the problem of the ability to study and its reflection in the educational literature on pedagogy. *Naukovi zapysky Kirovohrads'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Pedahohichni nauky (Scientific notes of the Volodymyr Vynnychenko Kirovograd State Pedagogical University. Pedagogical sciences)*, 121 (1), 136–140. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_121%281%29_34 (in Ukr.)
8. Sadova, T. A. *Professional competence and readiness for pedagogical activity: the essence and interconnection*. Retrieved from <http://vuzlib.com/content/view/331/84/>
9. Sovhir, S. S. (2009). *Theoretical and Methodical Foundations of the Formation of the Ecological Worldview of Future Teachers in Higher Pedagogical Educational Institutions*: author's abstract. dis ... doc. pedagogical sciences. Lugansk (in Ukr.)
10. Verbinenko, Yu. *Professional readiness for pedagogical activity*. Retrieved from <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/Professional.pdf> (in Ukr.)
11. Shykina, Yu. O. (2014). Readiness of future teachers of elementary school for environmental education of students. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi (Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies)*, 4, 392–400. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_4_49 (in Ukr.)

Abstract. *NINOVA Tetyana Stepanivna. Pedagogical bases of formation of readiness of future teachers for ecological education and upbringing of students of junior classes.*

Introduction. *The modern level of ecological safety of society is connected with the level of education, culture and education of its members. Formation of ecological culture is an important social, pedagogical and universal problem. It acquires a special relevance in the modern world in implementing sustainable development education, rethinking relations in the system of «nature – man – society» and seeking ways to harmonize them. In this context, the problem of professional teacher training for future teachers of elementary school is relevant for the formation of their readiness for activities in the field of environmental education and upbringing of junior students. It should be noted that the phenomenon of readiness is the subject of study, both teachers and psychologists. The first focuses on identifying the factors and conditions, the teaching and educational tools that enable you to*

manage the formation and development of the future teacher. Psychologists are guided by the establishment of the nature of relationships and dependencies between the state of readiness and the effectiveness of the activity.

Purpose. Definition of the essence of the concept of future teachers' professional readiness for environmental education and upbringing of junior students, its structural components necessary for activities in the industry.

Results. In readiness for activity, we will understand the complex, integrated, systemic, personal formation (potential quality of the individual) that arises as a result of certain experience and is based on the formation of a positive attitude towards activity, awareness of motives and needs in this activity, which manifests itself in concrete actions. In the structure of the readiness of future teachers to solve the problems of environmental education and education of students on the basis of the conducted research, analysis of teachers in this field of education, we highlighted the most important components that are necessary for the future teacher of elementary school for effective activities in the field of environmental education and upbringing of the younger schoolchildren: 1) ecological culture of the teacher, according to which his attitude is formed, position in the formation of the ecological culture of schoolchildren; 2) a system of philosophical, psychological and pedagogical, methodological knowledge about the process and methods of forming the personality of schoolchildren and its important component – ecological culture; 3) system of natural sciences and environmental knowledge of students; 4) possession of the skills of organizing a holistic process of education and formation of the ecological culture of junior students.

Such a correlation of components, in our opinion, reflects the structure of the personality of the teacher-professional, and makes it possible to find out the components and indicators of his readiness for environmental education and the upbringing of students. Analysis of psychological and pedagogical literature allowed to identify the main pedagogical skills that need to be formed in future teachers of elementary school for successful activity in environmental education and education of students: gnostic, design, didactic, communicative, organizational, reflexive. Teachers training for environmental education and upbringing students is the process of mastering scientific knowledge and skills from all aspects of the interaction of nature and society and the process of forming the readiness of the teacher to solve the modern tasks of environmental education and upbringing of students, which is capable of performing in its activities such important functions: methodological, integration, cognitive-informational, motivational, predictive. Level of readiness of future teachers for pedagogical activity in the field of environmental education and upbringing of students of elementary grades determines their level of professionalism, creative activity, responsible attitude to their work and its consequences.

Originality. The scientific novelty of the results of the study is that: based on the analysis of literary data, components are identified for the future teacher of elementary school for effective activities in the field of environmental education and upbringing of junior pupils; established the main pedagogical skills and functions that should be mastered by the future teacher in the process of vocational training, which will ensure the effectiveness of their activities in the field of environmental education and upbringing of junior pupils.

Conclusion The analysis of the psychological and pedagogical preparation of future teachers for environmental education and upbringing of junior students, analysis of the functions of their activity makes it possible to develop a complex of didactic conditions for the formation of the readiness of future teachers for environmental education at school, to improve the existing system of psychological and pedagogical preparation that will promote development a complex of professionally significant qualities and personality traits of a modern teacher regarding his activity in environmental education of junior students.

Key words: readiness for activity; readiness of future teachers for environmental education and upbringing of junior pupils; structural components of readiness; pedagogical skills; professional functions of the teacher; ecological knowledge system; ecological consciousness and culture of a teacher.

Одержано редакцією 02.11.2017
Прийнято до публікації 10.11.2017